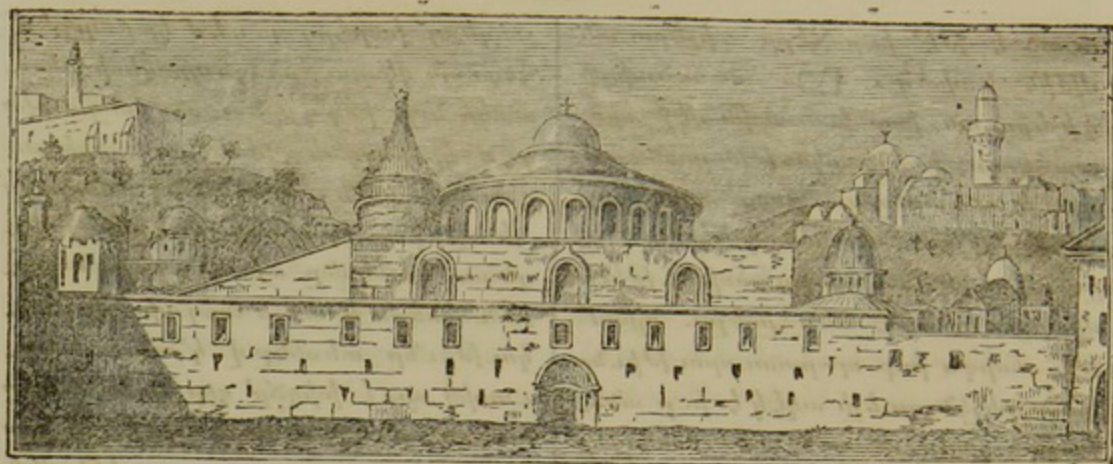

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԹԻՒ 10.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՀԱՅ ՏԵՄԲԵՐ 31.
1870.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆՍՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԽԱՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ի՞նչ է խղճի ազատութիւնը, և
ինչ բանի վրայ կը կայանայ: Կը հար-
ցրենք գարուս երեւելի գիտնականին
մէկը՝ ի ներկայութեան գրող-խոսող
կամ առի, և կըսենք հմայելի լեզուա-
նաբան և վսեմ իմացաւածով իւր հարցմանը
պատասխանել: «Ի՞նչ է խղճի ազա-
տութիւնը ըստդ: Բարոյական օրէն-
քն ուրիշ տակ առնելով անոր սահ-
մանէն անդին անցնելու ազատու-
թիւնն է: Այլ, այլ բոլորովին հակա-
ռակը: Բոլոր իմ խղճի ազատութիւն
կամ ազատ խիղճ ըստդ, նոյն բարո-
յականութեան օրինաց ծայրէ ի ծայր
հետեւելու ազատութիւնն է, ըստ
որում սրբազան օրէնք մի կայ որ կը
հրամայէ բարիք գործել, և չար գոր-

ծելը կ'արգելու: Իմաստակ մարդիկ
կրնան մարդկային բնկերութեան մե-
ջէն մտա մի անձինքներ համոզել թէ
չկայ այսպիսի օրէնք մի, այլ բոլոր
մարդկութիւնը անսկզբ գէմ իւր ճայնը
կը վերցնեն և կը խոստովանի այսպիսի
օրէնքի մի գոյութիւնը: Կուգէ՞ք որ
հաս անմիջապէս փաստ մի բերեմ:
Դուք սիրելի ընթերցողք, գրեթէ
բոլոր մարդկութիւնը կը ներկայացը-
նենք, արդ թնկ հրամայէ յապարհի
իջնէ այն իմաստակը և եթէ կրնայ իւր
ճարտարութեան և նորամտութեան
փառահետք անբարոյականութիւն գործ
մի իբրեւ բարոյական ցոյց տայ մեզ
եւ գովաբանէ զայն: Վասնիչնեքու
մեջ ամենէն գարշելիին համար ըս-

ուած է թէ՛ իւր Տէրը գիշերուան մթին ծախեց : Այս առուծախքը գիշերուան խոր խաւարին մէջ պատահեցաւ և սակարկութիւն լրանալով գլուխ տարուեցաւ : Բայց հրապարակի մի մէջ լոյս ժամանակ չկրնար ըլլալ : Հոս անձնական շահատիրութիւն մի կայ, և եթէ ձեզ ըսելու ըլլամ թէ՛ մարդս իւր սրարտաւորութիւնը կատարելէն աւելի աղէկ է իւր անձնական շահը փնտռել, հաւատացէք որ ամէնրդ ալ ինձի դէմ կը յարձառ կէլք : Ահաւասիկ այս է մարդկային խիղճը ըսածնիս բոլոր իւր մեծութիւնն ու վեհութեամբը : Աղգային անհատ մի որ և է աղղեցութեան տէր ալ եղած ըլլայ, կը տեսնես որ ընդ հանրութեան ստացուածք եղած գոյք մի յափշտակելու համար լոյսէն փախ չելով՝ կրօնաւորի մի գիշերադէմ վերարկուին տակ կը դործէ, և բարձրագոյն եկեղեցականի մի պատկառելի անձին պատուոյն դէմ զրպարտութեան և հայհոյութեան նետեր արձակելու համար անձանօթ և անանուն հովա նաւորութեան ներքեւ մտած իրր ՚ի մթան զանոնք կ'արձակէ : Ինչ են աւսոնք, եթէ ոչ ներքին ձայնին՝ որ նոյն է՝ խղճին յանգիմանութենէ ազատ մնալու միջոցներ :

Այն իմաստակ մի գայ ինձ ըսելու ըլլայ, կը խաբուիք, խիղճը ըսածը այդ չէ, այլ անիկայ բարեխառնութիւններէ ու չափաւորութիւններէ կախում ունի, պատասխանատուութեան տակ չէ : Այն ատեն ես ալ հարբած Փիլիպպոսի ըրած անիրաւութիւնը սթափեալ Փիլիպպոսին կը բողբեմ (1), ծուռ տրամաբանութեամբ

չայցեալ խորհրդոյս դէմ կը բողբեմ հոգւոյն վիայութիւն : Այս աշտախի իմաստակը նոյն իսկ դործուած յանցանքին դէմ կը կանգնեցնեմ, այն անիրաւ դատաստանին, մանաւանդ անոր որ յետոյ իւր իրաւացի վճռոյն յաջողեցաւ : Այնպէս որ այն դողդոջուն շրջութիւններն և անոր արդարացի բարկութիւնը տեսնելով կ'ըսեմ, ահաւասիկ այս է խիղճը՝ զոր ես նորէն կը պատուեմ : Ահաւասիկ այս է որ իւր ազատ և սրտառու ազադակին մէջ կը փայլի : Խղճին այս ազադակը այս ձայնը ինձի համար մարդկային սրտին միայն ձայնը չէ, վասն զի այս ձայնը շատ անգամ այնպիսի բաներ կը հրամայէ գործելու՝ որոնք իրենք քով արժողութիւն մի ունին, և երբ աւոր հետեւելով իւր չար կիրքերը յագեցնելու ըլլայ, այն ատեն անոր դէմ կ'եննէ խոժոռելով ու տրամելով : Այս կ'ըսեմ թէ խիղճը ըսածը Աստուծոյ ձայնն է, և Արիւստին հետ համաձայնելով կ'ըսեմ թէ Աստուծո մոտոյ խղճին մէջ բովանդակ մարդկային սեռին վարժիչն ու դատաւարակն է : Առանց խօսքս ոլորցնելու և կրակը մտնելու՝ համարձակ կ'ըսեմ թէ՛ յայսմ մտան մեզ ամենակարեւոր բանը այս ներքին ձայնին հնազանդելն է, ճշմարիտ ազատութիւնն իւր կիրքերը զսպելն է, և ըստ ասից Անեքայ՝ Աստուծոյ հնազանդելն է (1) :

Վերադառնալով պատասխանատու են խղճի այս մեծ ազատութեան : Այնպէս որ խորհելու ազատութիւն վրայօք խօսիմ, բայց չեմ ուզեր որ այնպէս կարծիք ընող ըլլայ իմ վրաս իբր թէ

ճիշտ մի տուաւ : Ասոր վրայ կ'եննէ ձայն բարձրացնելով ըստ, կը բողբեմ հարբած Փիլիպպոսէն առսթափեալ Փիլիպպոս որ ինձի իրաւունք ընէ : Ասոր վրայ թագաւորը ահաւորով արգարութիւն ըրաւ կնիկան :

(1) Parere Deo libertas.

(1) Օր մը կնիկան մէկը մեծին Աղէքսանդրի հօրը Փիլիպպոս թագաւորին ներկայացաւ իւր կըրած մէկ զրկողութեանը համար բողբելու, թագաւորը նոյն միջոցին հարբած ըլլալով անիրաւ վերադառնալով

սոյճի ազատութեան և խորհելու ազատութեան մէջ տեսակ մի բնորոշ մութիւն հանել է միտքս. քան լիցի խորհելու ազատութիւնը իբրեւ մէկ անգին ստացուածք մի կ'ընդունիմ ես, որպէս թէ աշխարհ մի շահած ըլլա՛ք, ես զանիկայ չորս ձեռքս ամուր բռնած եմ. անիկայ ըստ իս սա երեք յատուկութիւններովն ճանչցուած է. այսինքն՝ խորհիլը ազատ է՝ երբ ներող է և երբ ուրիշին հակառակ կարծիքները չմերժեր: Այլ և ազատ է՝ երբ քննութեան բովէ անցած է. իսկ երբ արտաքին ճնշումէ մի յառաջ եկած է, ազատ չէ: Այսպէս ուր որ ալ ըլլայ, որ հոյութիւն ցուպին տակ ալ որ գտնուի, դարձեալ ոչնար է: Այլ որդե՛ ազատ չեմ կոչեր այն մտածութիւնը՝ որու եզրակացութիւնը ազատութիւն չէ: Այն մտածութիւնը որու եզրակացութիւն է գերութեան վարդապետութիւնը, իւր քննութեան բովին մէջ չկրնար ազատ լինել և ոչ իւր եզրակացութեանցը մէջ: Աւելին ըսել է որ խորհելու ազատութիւնը լիապէս բաւական չէ ինքն իւրեան, և ոչ բաւական է բարոյական կենաց: Տգիտութիւնը, առանց տարակուսանայ անբարոյականութեան միջակ մի է, ո՛վ կ'ուրանայ դայս, բայց և այնպէս մարդս բարոյական մարդ ըլլալու համար բաւական չէ որ միտքը միայն լուսաւորուի. նոյն իսկ լուսաւորեալ միտքն ու հանճարն անգամ կրնայ մեծ յանցաւոր մի ըլլալ. և գիտեմ ինչ որ կ'ըսեմ, և օրինակները դիմայնիս ունինք. որոնց մէջ այնպիսիներ կան որոնք առաւել իրենց սարձեցած գիտութեամբը՝ թէ՛ զիրենք յանցաւոր ըրած են և թէ՛ անմեղները իրենց հետ տարապարտ յանցանքի մէջ թողուցած են հասարակութեան առջեւ, անբարոյականութիւն

և խորհելու չարաչար ազատութիւն, որ իրենց տեսակին մէջ անգամ նըւաղ են բարեբաղդաբար:

Սա ալ կ'ըսեմ թէ՛ խորհելու ազատութիւնը այն ժամանակ միայն անկախ է, երբ բարոյական անձին խորութեանը խելք հասուցած է. թէ՛ որ միայն իւր հաճոյիցը և մտաց հեշտութեանը համար խորհելու ազատութիւն կ'ըսէ մէկը ու կ'առնուի անցնի զայն գովաբանելով, երբ գէշ օրեր վրայ հասնելու ըլլան, ալ չկրնար զայն սրաշտոյանել, անգի կուտայ անորմէ: Վանի քանի մարդիկ տեսած եմք ամօթալի կերպով զայն ուրացողներ նոյն իսկ մեծանուն հանճարեղաց մէջ. և ո՛վ չճանչնար այն գրչի տէրերը Բէլլաւէրը, որոնք իրենց ապրանքները մէկ բանակէ մի ուրիշ բանակ կը տանին աւելի ստակ տուող մի գտնելու համար, որ ըսել է թէ ծախած են իրենց հանճարն ու գրիչը, և ուր կը մնայ հոն խորհելու ազատութիւն քարոզելին: «Հանճարը ամենէն աւելի չորս գործիք մի է, երբ խղճին չճառայեր,» (1) ըսաւ բարոյագէտ իմաստնոյն մէկը:

Իսկ երբ խորհելու ազատութիւնը խղճի ազատութեան հետ միաբանելու ըլլայ, այն ժամանակ անոր գաղափարն ոչ միայն իմ ուղեղիս մէջ կ'ըլլայ, այլ իմ համոզումս եղած կը համարուի, և իմ գործս կ'ըլլայ զայն սրաշտոյանելու ի շնորհս և բնորոշմամբն: Վրոնեմ որ ես իբր բարոյական անձն՝ լուսեայն երգում տուած եմ ընկերութեան որ յամենայնի ճըշմարիտը խօսիմ, և ամենեւին ճշմարտութենէ մի չխուսափիմ թէ և սուղի նստելու ըլլայ ինձ այն, և ինչ ալ

(1) L'intelligence est le plus pervers des instruments quand elle n'est pas au service de la conscience. BENJAMIN CONSTANT.

որ ըլլայ ճշմարտութեան ենթակայ եղածները : Վիտեն ընթերցողք, որ երբ Վալիլէոս ատենանին դիմաց կանգնած էր, որ ծանրութեան օրինաց քննութեան համար կապնած էին, և հոն իբրեւ մէկ յանցաւոր մի կոչուած էր, հոն իւր խիղճը ստիպեց զինքը բռնել. « բայց ստիպին երկիրը կը դառնայ : » (Վ, աղատութե՛ գրօ, չսիր որքան հարուածներ ընդունի և գնատակներէն բղբալի, այնքան իւր յարգը կ'աւելնայ մեր սէրին և այնքան աւելի սիրով անոր կը պլլուինք : խորհելու աղատութեան վրայ ինչ որ բախ, նոյնը կրնամ բռնել նա և բոլոր աղատութեանց համար, որոնք չեն կրնար արմատ ձգել մինչեւ որ բարոյական կենաց վրայ չարատաւատուին, և ասոնց ամենուն համար ընդհանրապէս Սիրտացի սա մեծ խօսքը կը յարմարցնեմ, ուր իւր ժողովուրդասիրութիւնը ցոյց կուտայ. « Վ, տկար եղէ՛ք մի չէ՛ որ ամեն քամիի դիմաց ծռուի. ես զանկիայ արգարութեան երկրին վրայ տնկեցի, և ոչ որ և ոչ զօրութիւնի մի՛ ալ եւս կարող է կործանել զայն : » Սերենն ընդգիմանալու համար մեզ ուժ տուողը խիղճն է, կամ պարզ բռնմ' անիրաւութեան մի, սոտութեան մի, մատնութեան մի, անձնական շահու և այլոց զրկողութիւնն ընելու ներքին մղման մի դիմաց չխնարհելու համար մեզ քաջալերութիւն և դէմ դընել տուողը աղատութիւնն է խղճի, աղատութիւնն է խորհելու և խօսելու և այլն :

Ինչէ՛ն է որ մարդս իբրեւ պարզ գործիք մի չկրնար գործածուիլ, բոլորի մի մասն ըլլալէ կը դադրի, վասն զինա արգարութեան և ճշմարտութեան ծառայ և գործիք ըլլալու կոչուած է, ասկէ կը բխէ ահա ան-

հատի մի յարգը : Սարգկային իրաւունքն հաստատողը խիղճն է, նա է մեզ տնկածելի իշխանութեան տէր ընողը, ուստի որ և իցէ յանցանք մի որ այս խղճին դէմ կը գործուի՝ որբաղձութիւն կը համարի : Ստիկ ըրէք կը խնդրեմ, արդոյ ընթերցողք, Վենինիկ Վմերիկայի գերութեան օրինաց խախտման այն մեծ տո պիտի տամ, կ'քանի տողերը. « Ի՛նչ բան է « այս, անմահ անձ մի իւրեան ստա « ցուածք ընել. ճշմարտութեան և « առաքինութեան համար ստեղծ « ւած մի իւրեան ծառայեցնել : Ի՛նչ « բան գործիք մի դարձնել այն ի « մայցական մեքենայն որ արեւու ճա « ռագայթի նման սրարտուց գողա « փարը կը լուսաւորէ, և բոլոր տիե « ղերքէն աւելի Մոտեճոյ մէկ աղ « նուտոյն պատկերն է : Վ, ո՛չ, աչ « խարհիւ մէջ ամէն ինչ կրնայ ստա « նալ մարդս իրեն համար, բայց բա « րոյական անձ մի չկրնար անշունչ « իրի միտեղ գործածուիլ : Վրեն ու « աստղերը կրնայ ստացուիլ, բայց « բանական մարդոց ամենեւին և ոչ « մէկ յետինն ու անարգը կրնայ բա « տացուածք ըլլալ : Վմեն ինչի ձեռք « երկնցուր, բայց ասոր ամենեւին « մի գտչիւր, բոլոր մտաւոր աշխարհը « պիտի բռնէ քեզ այն ժամանակ. » քաջէ՛ ձեռքդ » :

Կը յիշէ՛ք արգեօք լեզուագէտ ընթերցողք Վիկտոր Զիւկայի սահանելալ չափով տողերը.

Տէր, դու կարես՝ ըստ հաճոյից յափշտակել զԵւրոպէն ի Մեծ Կարողութե և զԱսիա ի Մեծ մեծեան, բայց ոչ բնաւ և ի վաղիւն ի յԱրարչէն :

Ասոր վրայ սա ալ կ'աւելցնեմ ես, դուն և ոչ իսկ այսօր կրնաս ձեռքէս իմ խիղճս խլելու : Ինչզիայեցն համար կ'ըսեն թէ՛ փառք իւր զար-

մանայի օրինացը, որ իւր անակին մէջ
ամուր բերդի մէջ եղածի պէս կ'ապ-
րի, և ես ալ կ'ըսեմ թէ՝ եւ որ իւր
խղճին կ'ապաստանի, տուն տեղ ալ
ունենալու չըլլայ, նա անտուկ ամբո-
ցի մէջ կը համարի։ Այս բանը ու-
րիշ հետեւութիւն մի եւս հանել
կուտայ ինձ խղճի ազատութենէն։
Այս ազատութիւնն է արդարեւ որ
մարդկային ճշմարիտ հաւասարութիւն
կը հիմնէ։ Անք իրարմէ խելքով է
որ կը զանազանիմք, մարդոցմէ մէկ ե-
րեւելի մաս մի կայ սոյն լուսաւորեալ
ժամանակիս մէջ անգամ, որ ամենեւ-
ւին հոգեւորն չէ միտքերն լուսա-
բերու, աստուարով կ'ըսեմ որ ասոնք
իրենց օրական հացն հանելու մեծ
տագնադին մէջ ընկղմուած են։ Անք
այս անհաւատարութիւնը չեմք ըն-
դունիր, այլ եռանդագին կը բազ-
մամբ որ անհետ ըլլայ այն մեր մէջէն,
և բարեբաղդ կը համարիմ զիս ողջու-
նելու այն եղբայրական մեծ շարժու-
մը որ Վրդիս մէջ կրտսեանով՝ լուսա-
ւորութիւնը բոլոր հոյսերնակ երկիր
ներս մէջ ընդհանրացնելու փու-
թով մի, բայց որչափ ալ փոթիս ու-
ջանքերնիս մեծ ըլլայ բոլոր հասարա-
կութեան միտքն ու խելքը լուսաւո-
րելու համար, կորելի միջոցներն անոր
ցոյց տալու, չենք կարող խտրաւ այս
անյաղթելի անհաւատարութիւնները
անհետ բնել։ Խղճին տիրած իշխա-
նութեանը մէջ չկան այս զանազա-
նութիւնները, հոն ամենէն տգէտը,
ամենէն աղքատը թագաւոր մի է,
մարդկային հանձարն անգամ խղճին
դիմացը կը խոնարհի։

Այն խորհրդածութեանց կարգը,
ուսկէ պէտք էր հարկաւորապէս որ
սկիզբն տայի իմ այս բանախօսութեւս,
կը թողում զայն, առանց մոռնալու
երբէք որ խիղճը կապակցութիւն մի

ունի միշտ մարդկային ընկերութեան
հետ, և հոն մեծամեծ արգելքներու
կը սրատահի իւր ազատութիւնը,
Վանի որ մարդու է նա, երբէք վախ
միշտնի, եթէ մոռնողեան մի, կամ
աւելի ամփոփելով՝ քաղաքի մի հա-
ստրակութեան բարեյականը զօրաւոր
ու հաստատուն է, հոն խիղճը ամեն
արգելքներու կը յաղթէ, ուր տեղ որ
իրենց անհատական և ընկերային պար-
տաւորութիւններն ճանչալ մարդիկ
կան, հոն կը յաղթանակէ փառք
արդարութիւնն և ամեն իրաւունք։

Խղճի ազատութիւնը իրաւ է ա-
ւելի որոշ և մեկին կը նշմարուի կը-
րօնական աւելնչութեանց մէջ, և նե-
րողութեան մասին թնդ չարածի Աւ-
րոպայի իւր բոլոր ազատասիրական
քարոզութիւններով, ինչ որ կը տես-
նես Թուրքիայի ներքին գաւառաց
մէջ սոյն ազատութեան գէմ բռնու-
թիւններ, անկէ աւելին կրնայ նոր-
բաղնին աչքը տեսնել Աւրոպայի ա-
մենէն ծագկեալ և քաղաքականացեալ
մայրաքաղաքաց մէջ։ Բայց իմ գիտա-
ւորութիւնս այն բնէլ չէ՝ թէ խղճի
ազատութիւնը կրօնական ընկերու-
թեան մէջ ինչ արգելքներու կը հան-
դիպի, որոնք ինչպէս ըսի կրօնի ամեն
հաստատութեանց եւ նախադաշար
մանց մէջ կը սրատահի անպակաս, ըստ
որում կրօնն ունի իւր առանձին ի-
րաւունքը, նշանն եւ դրօշը, որոնց
դպչելու չէ բնաւ։ Իմ ըսելիքս միայն
ընկերական հաստատութեանց կը վե-
րաբերի, թէ և նոյն հաստատութիւն
կազմող անգամք կրօնականք եղած ը-
լան, բաւական է որ խնդիրը աշխար-
հային եղած ըլլայ, որու մէջ խիղճը
կը բռնադրօսի, բռնութիւն անսանձ
կ'իշխէ, և շահաւէր մարդիկ և շատ
անգամ եւս երկշտ սրտեր՝ անոր գի-
մաց կը խոնարհին, խղճելով իրենց

ողւոյն մէջ խղճին ձայնը: Աւտոյի կա-
տարեալ գերութիւն , որ քան զմար-
մնոյ գերութիւնը գմնգակ է և ար-
դարութեան զխմոյ ինքն է սրտաս-
խանատու : Հոս եթէ բնթերցողք
կը ներեն՝ օրինակ մի մէջ բերել կը
համարձակիմ, օրինակ մի որ մեր գի-
մաց 'գործուեցաւ և գեռ կը գոր-
ծուի, որու բոլոր հասարակութիւնը
ծանօթ է, բայց թերեւ կայ անոր մէջ
մաս մի որ չիլ ակամբ կը նոյն գործոյն
և բողբոլին տարբեր կերպարանք մի
կը նշմարէ հոն : Թերեւս գու շտկող-
ներ եղան արդէն որ սոյն արարաւ-
ծոյս թատերաբեմը Փարաւոններու
երկրին մէջ կը գործուի : Սովե-
տի ժամանակ Ատուծոյ ընտիր ժողո-
վուրդ մի մարմնաւոր գերութեան
չղթաներով պահուած էին . բայց գո-
նէ խղճի ազատութիւն կը վայելէին,
բռնութիւնը անոնց սրտին և մարմնի
երբէք չէր կարողացած տիրել . բայց
հիմակ ցաւօք սրտի կը տեսնենք որ
ամբողջ հասարակութեան խղճին կը
տիրէ մասնաւոր աղգեցութեան մի
ուժ : Բռնաբարութեան ենթակայ
եղողն է ազգայնութիւն շահը, բռնա-
բարոյն է մասնաւոր շահախնդրու-
թիւնը : Հոս կարեւոր կը համա-
րիմ խոստովանիլ, սոյն խնդիրն յու-
ղուած ժամանակին, ընկերական սրբ-
տաւորութիւնը իւր սահմանէն և
օրինաց պատշաճ կարգէն դուրս ե-
լաւ . իրաւունքը զոհուեցաւ փոխա-
դարձ թշնամանքներու և անասելինա-
խատինքներու : Պատիւն միշտ սուրբ
է, թէ և անհատի մի ըլլայ, և զանի-
կայ կոստողը սրբապիղծ է : Անք
այս թշնամանաց աստարեղին մէջ ոտք
չկոխենք . մեր զէնքն ըլլայ արդարու-
թիւնը, և մեր պաշտպանածը խղճին
ազատութիւնը . և մինչեւ անգամ
բարեկամական ձեռք երկնցները իրա-

րու . Այնոմ և՛, արօշոն երկու թըշ-
նամի վեհասպետք, երկուքին ձեռքն
ալ մարդասպան սուրեր, բայց երկու-
սն եւս իրարու հանդիպած ժա-
մանակ մարդկային գորովով սրտե-
նին կը յուզի : Հոն սրտիւն ան-
գամ, որ կենաց հետ հաւատար է, չը
վերաւորի, այլ կը յարգուի : Սոնի
յուշիս ամոյ պարբերականը և յա-
ւերածը որ ընդդէմ հաճութեան
Աննապատիւ Սրբալան հօր և բոլոր
միաբանութեան հրատարակուեցաւ
նախորդ խմբագրատետի անդգոյշ և
անփորձ անօրէնութեամբը, այս սահ-
մանս ոտնակոխ բռաւ, փոխանակ ա-
նիրաւութեան մի դէմ յարձակելու՝
պոտուոյ դէմ՝ խիզախից : Անք՝
ինչպէս ըսինք, սոյն հոկտեմբերի Սի-
օնիւս կը փութանք մեր բարեկամին
ներողամտութեան հետ մէկ տեղ մը
տերմական ձեռք կարկառել, առանց
երբէք դադրելու բռնութեան մի
դէմ բողբոլել և արդարութիւն պա-
հանել : Անցեալը մոռնանք, ներկոյն
քննենք, և ասպագայն ապահովենք :

(Շարունակելի) :

ՃԾՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՔ

Սոնի սուսնին հատորի յառաջա-
բանութեան մէջ, կը յիշեն անշուշտ
սիրելի բնթերցողք, որ մեզ անցեղի
սկզբունք դրած էինք երբէք կռուոյ
և տարապարտ վեճերու մէջ չզաղիլ,
և ոչ երբէք նախադարձակ լինել որ և
է մէկուն դէմ, այլ միայն պաշտպա-
նողական գիրք մի ունենալ ի դիպ-
ուածի եթէ սուրբ Աթուոյն պատ-
ւոյն դէմ օտար յարձակմանը մի լինի
Այն սկզբունքն չորս տարի ամենայն